

Gospodarski List.

S PODOBAMI.

Glasiló c kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: vodja E. Kramer

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak drugi petek. Udje c. kr. kmetijskega društva in naročniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa vodstvu deželne kmetijske šole v Gorici. — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 16.

V Gorici, 26. Avgusta 1887.

Leto VII.

Kdo je kriv ?

Visoko c. k. kmetijsko ministerstvo je dovolilo našemu kmet. društvu 1500 gld. podpore, da nakupi dobrih bikov plemenjakov Belanskega plemena, kateri bi se izročili razumnim in zanesljivim kmetovalcem gorske strani naše dežele pod navadnimi, jako ugodnimi pogoji. Društvo je razglasilo v „Soči“ in v našem listu, do kdaj naj se kmetovalci, kateri želé prevzeti kacega bika, oglašé v društvenem uradu, in je v tem razglasu naprosilo županstva, da opozorijo in spodbudé za to sposobne posestnike. Nektera županstva so bila še posebno opominjana po privatnih pismih, naj se v tem oziru kaj potrudijo, saj gre za občno korist, za zboljšanje govede naših gorá, kder so razmere jako ugodne živinoreji, glavnemu viru blagostanja. In kaj je izdalo vse to? Neverjetno, a žalibog resnično! Oglasilo se je 5, reci *pet* posestnikov, kateri so prosili bikov po razglašanih pogojih in sicer g. župan Kanalski Fr. v Malnič, Anton Dakskobler iz Nemškega Ruta, Miha Kenda iz Temlin, Andrej Rejic župan v Šebreljah in Ivan Kenda iz Polubinja. Z Bovškega *nobeden*, iz Kota in sploh od Kobariške strani *nobeden*, s Cerkljanskega *en sam*, s Kanalskega *en sam*. Prosilci so na to prejeli vsak svojega bika in menimo, da so veseli lepih živali, ktere jim je priskrbelo društvo. Upamo tudi, da bodo novi plemenjaki vgodno vplivali na govedorejo dotičnih krajev. A drugod? Po tem uspehu, bi človek, kateri ne pozna razmer, lahko sodil, da je povsod drugod v naših gorah živinoreja v najlepšem razvoju, da je naša gorska goveda taka, da ni treba boljše; da je prizadevanje našega društva prazno; da so vladne podpore za zboljšanje govede tako rekoč nepotrebne. A močno bi se varal, kdor bi tako sodil. Še mnogo vode se zlije po Soči v morje, preden bo živinoreja v naših gorah taka, kakoršno bi si želeli v občno korist. Tu pa tam se nahajajo kraji, rekel bi, kakor oaze v puščavi, kder so razumni posestniki vzbudili nekoliko

napredka, ali kder je uže živina priskrbljena po našem društvu zboljšala domače plemé. A cele strani so še popolnoma zanemarjene v največo škodo tamšnjim kmetovalcem in kmetijam. Gospod prof. Kramer je zadnjič na Tolminskem shodu z resničnimi barvami naslikal razmere, kakoršne so; razkril je dotične napake in pomanjkljivosti, podučil je, kaj bi bilo storiti, da se živinoreja zboljša; govoril je o Belanskem govejem plemenu, da se ono kot najsorodniše domačemu in po svojih drugih lastnostih najboljše sposobi za našo gorsko stran; povdarjal je uzroke, zaradi kterih gorske krave v zadnjem času tako pogostoma povržejo: da treba doraslih, krepkih bikov za plemenitev itd. In kaj je izdal ves ta poduk?

Da se je oglasilo *celih pet* posestnikov iz *petih sodnijskih okrajev*, ko je kmetijsko društvo ponudilo lepo priliko, da bi se bili ti okraji oskrbeli s plemenjaki čiste Belanske krvi.

Kdo je tedaj kriv, da zboljšanje govedoreje pri najboljših razmerah tako počasno napreduje v naših gorah; da zaostaja za vsemi sosednjimi deželami? Vis. vlada, ktera podeluje v ta namen izdatne podpore? Naše društvo, ktero za nje prosí in potem vabi in spodbuja posestnike, naj se oglašé, naj si vzemó bika v oskrbovanje, ne da bi za to kaj trošili, mariveč še v lastni dobiček? Naši kmetijski učitelji, naši listi, kateri uče in vabijo in kličejo? Ne, ne, ne! *Nemarnost* je kriva, nemarnost posameznih občinskih predstojnikov, kateri ne poznajo v tem oziru svoje moralične in postavne dolžnosti; a nemarnost tudi kmetovalcev, kateri se pomišljajo še takrat, ali bi ali ne bi, kedar jim naše društvo ponuja dobrote, da pomišljevaže zamudé obrok in zamudé ugodno priložnost, o ktereji bi se skoro lahko reklo:

Priložnost zgubljena, ne pride nobena.

Enemu so biki Belanskega plemena pretežki; drugi bi vzel rad bika, pa le za *dve*, ne za tri leta, kakor je pogoj; tretjemu je nadležna odgovornost za izročeno mu žival, — on bi jo rad dobil zastonj

in brezpogojno — in takih izgovorov smo slišali več, pod katerimi se zakriva, poudarjamo še enkrat, nič drugega, nego *nemarnost*. A ta nemarnost je silno nevarna za celo našo gorsko stran, ker slednjič se je vtegne naveličati tudi vis. vlada, da za vselej odtegne take podpore, ter jih rajše podeli tistim, kateri jih hvaležno sprejmó in razumno izkoristijo. Potem bo zastoj tožiti o krivični razdelitvi državnih podpor; mariveč bo treba priznati lastno krivdo in trpeti škodo — nasledek poprejšnje nemarnosti.

E. Kl.

Zanesljivo sredstvo zoper roparice.

Pri čebelnjaku skušenega in pazljivega čebelarja naletel boš le rekokedaj na ropanje. Še bolj redko kedaj pa na kako škodo, katero bi roparice učinile, in to ni čudno, ker tak čebelar prav skrbno vsako reč odstrani, kar bi čebelam povod k ropanji dalo. Tak čebelar nima brezmatičnih ali prav slabih panjev v svojem čebelnjaku, slabejim panjovom zmanjša letavnike (žrela), on svojim čebelam nikdar po dnevi ne polaga medu, ako pa jih zvečer krmi, tako zjutraj skrbno vse krmijoče pripre, da med roparice na se ne privabi. Tudi ne pušča ničesar blizo panjev, kar po medu ali vosku diši. Včasih pa, ko slaba paša nastopi ali se celo ustavi, postavim v spomladi in jeseni, posebno pa prve dni po prav dobri paši, podvoji svojo pazljivost, ker, če so čebele imele nekaj časa dobro pašo in je ta naenkrat prenehala, letajo čebele, ko divje okrog in iščejo, kje bi dobile nov vir medu. V tem času je najbolje, da se skoz jeden teden panjovi nič ne odpirajo.

Če je kdo tako nepreviden, da panjove odpira ali celo satove iz njih jemlje, privabi čebele drugih panjev ali celo tujih čebel z medenim duhom. Ako se le nekaterim tako privabljenim čebelam posreči med okusiti, precej pripeljejo se sabo družnic, ki jim pri roparskem delu pomagajo. Ako čebelar opusti pravila previdnosti, se mu ni treba čuditi, če dobi kak panj popolnoma oropan in mora vzrok sam sebi pripisovati, če ima kakošno škodo ali pa izgubo časa, da ni ropanja odstranil.

Z roparicami imajo največ začetniki pa tudi starejši toda brezskrbni čebelarji opraviti in se z njimi boriti. Če zapazijo, da je kateri njih panj roparicam podlegel in se vdal, mislijo, da so to posebne čebele, ki okrog ropajo, ali, da je kateri drugi čebelar te roparije vzrok, ter rabijo potem neuspešne in večkrat tudi nedovoljene pomočke, da se le roparice zuebé. Tako mi je pred nekaj leti tak brezskrben čebelar veliko škodo napravil. Ta imel je navado, da je prazne kosove satovja in prazne posodice za krmenje kar na panjovih popuščal in je svoje panjove celo ob času, ko nikakoršne paše ni bilo, odpiral. Na ta način je moje čebele izvabil, da so njegove napadle; ko pa to zapazi, zatakne svoje

panjove in pred letavnike napadenih panjev postavi koritca, v katerih je bil med z arzenikom (mišico) pomešan. Vsled tega je moje čebele še bolj izvabil, kar trumoma so letele lizat otrovan med. Opazil sem, kako moje čebele odletavajo, a se le prav redko vračajo. Videl sem, na katero stran leté. Grem tedaj k čebelarju in on mi brž hiti pripovedovati, kaj je naredil. Ko mu pa rečem, da bi s tem sredstvom lahko ves moj čebelnjak uničil, ter da bi lahko tudi kakega človeka zastrupil, ker bi čebele tak med domov nosile, odgovori mi na to: "Jaž ne pustim, da bi vaše čebele moje oropale, in čebele ne bodo nič strupenega medu domov nosile, ker jim že toliko strupa v med pomešam, da precej pomrjejo." In v resnici so moji panjevi toliko ljudstva izgubili, da sem pet panjev moral odstraniti. Žalostno je, če ima čebelar takega čebelnega morilca v svoji bližini.

Takih sredstev se kak človekoljub gotovo ne bo poprijel, ter bi jih rabil, ker s takimi sredstvi se onemu čebelarju, čegar čebele ropajo, godi krivica, čebele pa, ki ropajo, morajo poginiti, in sicer zato, ker jih je nevedni čebelar k ropanji zvabil in napeljal. Zato pravi baron Berlepsch v svoji knjigi: „Die Biene und ihre Zucht“: Prihajajoče roparice moriti, ali jih loviti in jih potem svojim oddaljenim panjovom privedati, smatram za nepošteno in krivico, kajti, dokazano je, da posebne vrste roparic ni, in nobeden čebelar ne more svojih čebel na ropanje poslati; posestnik oropanih pa je v 100 slučajih samo 99krat sam kriv, da je ropanje nastalo, a posestnik ropajočih čebel je pa skoro vselej nedolžen, tako po mojih načelih glede pravice ropajočim čebelam človek ne sme nikakoršne krivice storiti, temveč mora posestnik napadenih čebel poprijeti po sredstvih, s katerimi ropanje odvrne.

Ker so pa marsikateremu čebelarju taka sredstva neznaná in vsled tega večkrat nedovoljena sredstva rabijo, sklenil sem, da bi druge čebelarje obvaroval marsiktere sitnosti, v tem spisu objaviti sredstvo, katero jaz proti ropanji rabim, posebno pa zato, ker o tem še v nobenem časniku ne v knjigi nisem bral in ker sem se vam že večkrat o tem sredstvu ali bolje rečeno njega vspehu prepričal, da je povolno.

Ako zapazim, da se je pri kakem mojem panju začelo ropanje, hitro preiskujem, kje bi bil vzrok tega napada, da se to hitro zabrani; pri tem pa rabim v začetku navadna sredstva. Letavnik pripremljam tako, da samo ena ali dve čebeli moreti vskup skozi iti. Če so pa sladkosnede v bolj močnem številu padle nad čebele, takrat ne čakam, da bi se to v popolno ropanje razvilo, temveč napadeni panj hitro odstranim, postavim ga v hladno klet, a letavnik pustim odprt. Če pa panju ne morem iz čebelujaka odnesti, postavim pred žrelo na vsako stran jeden kadilni lonec, v roko vzamem še jednega, v tega denem pod kadeči se les perje suhega pelina, v drugo roko pa vzamem meh in s tem potem dim,

kačeč se iz piskrov, mešam in piham v žrelc tako, da en četrt ure nobena čebela ne more ne noter, ne vun. Posebno onim, ki vun silijo, ne pusim na prosto. Ako ropanje še ni dolgo trajalo, navdno to pomaga.

Ako pa to ne pomaga, čebele z vodo polijem, t. j. z brizgalnico, ki prav drobne kapljice brizga, pokropim vse čebele, ki hočejo v panj iti ali iz njega pridejo. To delam četrt ure. Mokre čebele padejo na tla. To kropenje čebelam nič ne škoduje, kajti, ko neham kropiti, čebele odlazijo in odleté, se posuše in več ne pridejo ropat.

Če pa zapazim, da čebele brez strahu okrog letajo in v panj hodijo, ter da se napaceni panj ne more več braniti, in da je ropanje že v obilni meri, takrat rabim sredstvo, katero hočem sedaj opisati. S tem rešim hitro vse, če je le še kaj mogoče, ne da bi roparicam kaj škodoval.

(Konec prihodnjic.)

Proračun goriške pogozdovalne komisije za leto 1888.

(Konec.)

K. št. 3. Stavba ograd:

Za varstvo sadb ob progji Bivij — Tržič treba staviti skoraj 1000 m. ograde, za druge sadbe, pa kacic 2500 — 3000 m., skupaj 3500 — 4000 m., in po 30 — 40 kr od metra računjeno, znaša tedaj skupni znesek 1200 gl.

K. št. 4. Vzdržanje semenikov:

V očigled, da sadež iz dosedanjih virov potrebam ne zadostuje, je komisija v letošni spomlad, 1800 m. obsegajoči semenik v Gorici (dež. kmet. šola, slov. oddelek) ustanovila in ga bode v prihodnji jeseni še za toliko razširila. Za vzdržanje komenskega in goriškega semenika bode zadostovalo 1000 gl.; kar se po dosedanjih izkušnjah računi.

Poskusi, mecesen v lastnih semenikih vzrejati, se dosedaj niso povoljno sponesli, zategadelj se je postavil v proročnu znesek 150 gld. za nakup kacic 100.000 mecesnovih enoletnih sadik, da se v komisijaska semenika presade in potem za pogozdovanje porabijo, kar bode pogozdovanje sploh jako pospeševalo, ker se po mecesni mnogo poprašuje, in pa je tudi za pogozdovanje prikladen, kar sveočijo nekatere sadbe.

K. št. 5. Gozdno varstvo:

Komisija je sklenila, z 1. oktobrom t. l. nastaviti v vsakem političnem okraji njenega okoliša po enega čuvaja, da varujejo zasadbe in nadzorujejo sadilce pri sajenji, koje se bode za naprej v večji meri vršilo; v to svrhu se bodo tudi sposobni občinski gozdni ali poljski čuvaji vporabljali, za kar se jim bode odmerila primerna nagrada; v ta namen

se je v proračun postavil znesek 300 gl. in 900 gl. za plačo čuvajem skupni znesek toraj 1200 goldinarjev.

K. št. 6. Pogozdovalni kataster:

Ker je pogozdovalni kataster skoraj sestavljen, bode le malo lokalnih poizvedb trebalo; v to svrhu, ter napravo načrtov, obrisov, kat kopij i. t. d. bode morebiti zadostoval proračunjeni znesek 200 gld.

K. št. 7. Komisijski troški:

Zadeva odškodnino komisijskim udom za pota k sejam.

K. št. 8. Pisarnične potrebščine:

Za pisarske in risarske potrebščine, ter posamezna pisarska dela.

K. št. 9. Razni troški:

Od te potrebščine se nagradi komisijski knjigovodja z letnimi 100 gl., ostalih 50 gl. se bode vporabilo za druge razne potrebščine, koje se v proračun niti postavile niso.

Ta proračun je komisija v svoji seji dne 28. m. m. sestavila in sprejela, ter se po predpisu § 15. opravilnika pogozdovalne komisije (dež. z. in uk. št. 14 od leta 1884) deželnemu odboru goriškemu in ek. ministerstvu za kmetijstvo v potrdilo predloži, da dovoli potrebščini primerno svoto za pogozdovadni zalog.

Razvidi se lahko iz tega, da si je komisija zvesta svoje naloge in da bode prej ali slej, v prid in blagostanje dežele, svoj smoter dosegla, kar bi bilo le želeti

Kako se dela surovo maslo?

Mleko obsega $3\frac{1}{2}$ do $3\frac{3}{4}$ % tolišče, katera je, kakor znano, naj dragocenejši njegov obstojni del.

Če se mleko dalje časa pri miru pusti, se nabere na poveršji vsa tolišča, katero imenujemo smetana; to posnamemo in jo preložimo v posebno za narejanje masla napravljeno posodo — v pinjo.

Vse to je č. čitateljem „Gospodarskega lista“ uže znano; večina pa jih ne pozna vseh faktorjev, kateri vplivajo in po katerih se treba ravnati, da dobimo dober pridelek.

Kedar je mleko pomolzeno, naj se hitro precedi, (skozi cedilo pretoči) in shrani v kolikor mogoče hladnem prostoru, da naredi tam smetano; nikar ga pa ne stavimo v soparne izbe, ali celo na peč, kakor je pri mnogih naših kmetov zastarana, razvada. Saj je vže dokazano, da naredi tem hitreje in popolnejšo smetano, čem nagleje in uže se ohladi (to je do $3-4^{\circ}$ R. nad ničlo).

Nek zveden kmetovalec na Švedskem z imenom Swartz je pred okoli 10 leti poskušal mleko svojih

krav v velike kositarjeve posode, cilindrate oblike devati in te napolnjene posode v skrinje polne vode staviti, kder je vodo z razdrobljenim ledom kolikor mogoče hladil. Vspeh je bil nepričakovano vgoden.

Mleko se je v malem času popolnoma osmetanjilo, masla je bilo več in tudi boljše je bilo, kakor poprej; pri vsem tem je bilo ostalo posneto mleko frišno in sladko in za izdelovanje dobrega suhega sira sposobno.

Ta način hlajenja začel se je na to naglo širiti v mlekarstvu in akopram je komaj 10 let preteklo, od kar se je iznašel, hladé mleko ne samo po Švedskem povsod tako, ampak tudi drugod po planšar, nicah, posebno na Predarelskem, v Švici, v Ameriki, kar jasno dokazuje, da se oskrbovanje planšarstva po tem načinu prav dobro izplačuje.

Tedaj se mora mleko, kakor hitro mogoče ohladiti in potem 24 do 48 ur z ozirom na letni čas in na vreme pri miru pustiti. Mleko se naj boljše hrani v steklenih ali kositarjevih posodah, katere se najlaže osnažijo in se v nje ne more vrivati mlečna kislina. V naši prvi planšarnici v Poljubinu rabimo skledé za mleko narejene iz enega samega kosa belega cinkovega kositarja, ne zvarjene (ne zalotane), skledé. Te nam prav dobro vgaajajo, ker se v njih mleko naglo pohladi, vsled tega kmalu smetano naredi in se dolgo časa frišno in sladko ohrani; lesene, pa slabo zvarjene, kositarjeve skledé smo kmalu na stran dejali in jih ne rabimo več.

Smetana se sladka naz mleka posnamo, v pri merni posodi dobro premeša, raztepe, pa v pinjo vlije. A umetati (masla delati) naj se ne začne, toliko časa, dokler ni uravnana v pinji prava temperatura, kakoršna pospešuje, da se obilo dobrega masla vdela. V ta namen je 12° Reaum. počesno prava temperatura. Po zimi smemo in moramo celó pinjo bolje ogreti, po letu pa je boljše, da temperaturo znižamo.

Zdaj hočemo razložiti, kako se doseže prava temperatura.

Kedar je po zimi hud mraz, operimo pinjo, predno jo rabimo, prav dobro z vrelo vodo in po tem vlimo v njo smetano, katero hočemo v maslo predelati. Če nema smetana še prave temperature, ji prilivamo pri potrebi tako dolgo gorke ali mrzle vode, dokler se ne uravna prava temperatura. A nikdar naj se ne priliva prevročé vode, ker bi vsled tega manje masla dobili in slabše.

Pri nas, v naši mlekariji, ravnamo tako:

Po zimi splashnemo pinjo*) z vročo, po letu pa z merzlo vodo. Na to vlijemo polovico smetane, koja se ima v maslo predelati, v pinjo, drugo polovico pa denemo v nalašč za to napravljen kositarjev ketel, v katerem se navadno ob istem času sira ratka kuha. Mej tem pomerimo temperaturo v pinji; če doseza 8° R., pa hočemo pri 12° R. maslo delati,

je treb., da drugo polovico smetane do 24 manj 8° tedij do 16, R. segrejemo.

Segreto smetano vlijemo zdaj tudi v pinjo in sicer na 100 litrov smetane še okoli 5—8 litrov več vode s temperaturo 12° R.

Da je dobro vode prilivati, naučila nas je skušnja, katra nam je pokazala, da se v tem slučaju več masla pridela. To se sicer lahko tudi teoretično dožene. Če se namreč voda priliva, postaja smetana v pinji rdkēja, vsled tega pride pri obračanju pinje več maslenih kroglic se stéuami pinje v dotiko, zato tudi več takih kroglic razpoca in to je vzrok, da se množina nasla povekša.

Kedar je uravnana prava temperatura, začnemo delati in sicer vedno enakomerno; če je malo smetane, počasno, če je mnogo smetane nagleje, dokler se ne jame maslo v malih zrnicih ločiti.

Zdaj pustimo pinjo nekoliko časa pri miru. Kedar se rabere vse maslo na poveršji mleka, odlijemo polovico tega mleka; potem delamo dalje, dokler se sprime maslo v pinji v velike kepe; zdaj odcedimo še ostalo mleko in prilijemo maslu frišne vode v pinjo, katero še nekatere kraté zasuknemo. Na to izpustimo vodo, prilijemo frišne in zasuknemo zopet nekolikokrat pinjo. S prilivanjem frišne vode se maslo opere in kolikor treba vtrdi. Če je pa maslo že poprej trdo postalo, ne smemo tolikokrat vode prilivati, ker bi je sicer potem težje vmesili (upodobili).

Zdaj vzamemo maslo iz pinje in da ne ostane nič vode in mleka v njem, je dobro zgnjetimo ter v stiskalnico ložimo. V stiskalnici se maslo upodobi ter popolnoma vseh tekočin, vode in mleka otrebi.

Kedar vzamemo maslene kepe ali kose iz tiskalnice, jih skrbno na robih obrežemo, ter obrišemo naz njih z mokrim prtom vodene in mlečne kapljice, ki so še morda obviseli.

Shranjevaje tako napravljeno maslo, je dobro, da je z mokrim platnenim prtom ovijemo.

(Konoc prib.)

Razpis štípendij.

Na c. kr. kmetijski visoki šoli na Dunaji so za šolsko leto 1887-88 razpisani 4 državni štípendiji za kmetijske in 3 za gozdinarske vede — vsaki po 200 gld.

Prošnje na vis. c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje je podati rektoratu imenovane strokovne šole do 25. septembra t. l.

*) Pinja kakoršno rabijo v planšarnici navadnani, ampak solček sloneč in vrteč se v primernem stojalu.